

4.

A háború története mindeddig nem ismerte a folyamatosan ható robbanóanyagot. A XX. század közepéig ismert robbanószerkezetek olyan égőanyagokból álltak, melyeknek feszítőerejét egyszeri felrobbanásuk idézte elő, ám ezeknek az atombombáknak, melyeket a tudomány fejlődése tett lehetővé, a pontos hatása eddig az éjszakáig még ismeretlen volt használatuk előtt. A szövetségeseké tiszta carolinumból állt, felső rétege nem oxidáló cydonatorgerjesztővel volt ellátva, és az egészet egy burokban légmentesen elzárták. A levegőt az induktorhoz bebocsátó kicsiny celluloid dugasz a bomba két füle között állt. A levegő beáramlása az induktort működésbe hozta, és erre a carolinummag külső rétegén megindult a radioaktivitás. A beindított indukciós folyamat továbbterjedt, és másodperceken belül az egész bomba izzó, egymást követő robbanások sorozatává változott. A közép-európai bombák csak annyiban tértek el ettől, hogy nagyobbak voltak és komplikáltabb kivitelű gyújtószerkezettel rendelkeztek.

A háború eddigi bombáinak és gránátjainak egyszeri hatása csak a robbanás körzetében és a szerterepülő szilánkok révén érvényesült, s amennyiben ezen szűk körzetben élőlény vagy értékes tárgy nem volt, hatástalan maradt. De a carolinumnak, mely tudvalevőleg Hyslop úgynevezett folytatólagosan

bomló elemeinek béta csoportjához tartozik, egyszer megindított bomlási folyamata fékezhetetlenül felszabaduló energiamennyiséget termelt, melyet nem lehetett megszüntetni. Hyslop összes mesterséges elemei közül a carolinum volt a legkoncentráltabban telített, előállítására és kezelésére a legveszedelmesebb. Mindaddig ez az anyag számított a leghatásosabb elem bomlasztónak. A kora XX. század vegyészei már megállapították ennek úgynevezett tizenhat napos felezési idejét, azaz azt a tulajdonságát, hogy az első tizenhat napban lekötött, mérhetetlen energiájának fele felszabadult, és így további tizenhat naponként az előbbi periódus energiájának fele szabadult fel állandóan. Mint minden radioaktív anyagnak, így a carolinumnak az energiája is rendszeres időközönként megfeleződött, és így a carolinum mennyisége ugyan tizenhat naponként állandóan csökkent, de mégsem fogyott el teljesen, ezért aztán az emberi történelemnek ezen örült korszakában elpusztított városok és harcterek helyei még mindig bomló anyagtól teleszórt, ártalmas kisugárzások központjai.

A celluloiddugasz eltávolítása után az indukciós anyagot levegő érte, és ez aktiválta a carolinum felületének bomlását. Ez a bomlás utána fokozatosan terjedt a bomba mélyébe. Egy-két pillanattal robbanása után még csak lomha golyó volt, egy életetlen mag, melyet lángok és dörgések öveztek. Az aeroplánokból ledobottak ebben az állapotban érték a földet, és folytatólagosan elolvasztva a kőzetek felső rétegét, a földbe furakodtak. Ott aztán, amint egyre több és több carolinum vált aktívvá, a földbe vajt gödör vad energiák szörnyű kráterévé növekedett, melynek fenekén egy kicsiny aktív vulkán dühöngött. A carolinum ugyanis nem szóródott szét, hanem mélyen befúródott a lávaszerűen föloldott rétegekbe és a bomba nagyságának arányában heteken, hónapokon, sőt éveken át folyton újból és újból robbanásokat generált. A már robbanó bombát lehetetlen volt megközelíteni vagy bármilyen módon befolyásolni a folyamatot mindaddig, míg energiájának javarésze ki nem merült. A bomba fölötti pöfögő

kráterből fehéren izzó, nehéz fajsúlyú gáztömegek és kíméletlenül pusztító szikla- és lávadarabok repültek szerteszéjjel, melyek carolinummal átitatódva maguk is külön-külön pusztító és dühöngő energiák tartályait képezték.

Íme, ez volt hát a hadtudomány megkoronázása, a végső fegyver, amely azonban egyúttal kegyelemdöfése lett a háborúnak is.

5.

Visszapillantva az akkori idők eszmevilágára, egy nemrégiben megjelent történelmi mű arra az eredményre jut, hogy az akkori felfogás megdönthetetlenek és véglegesnek tekintette a világ elrendezettségét, és meggyőzhetetlenül vak volt a tényekkel szemben. Ma már magától értetődőnek tartjuk, hogy a kora XX. század emberei előtt mi sem mutatkozhatott nyilvánvalóbbnak, mint a háborúk lehetetlenül céltalan volta. Pedig bizonyos, hogy ezt nem akarták belátni. Legalábbis mindaddig nem, míg könnyelmű kezeikben az atombomba fel nem robbant. Pedig ezek a nyilvánvaló tények bármely intelligens agy előtt már tisztán állhattak. Úgy a XIX., mint a XX. században az emberi tehetség által szolgáltságba kényszerített energia állandóan gyarapodott. Háborús célokra igénybe véve ez az energia állandóan a pusztítás és rombolás hatalmának növekedését jelentette, holott a védekezés képességének növelésére semmi sem történt. A passzív védelem minden formája: erődítések, várak stb. eltörpültek a megsemmisítő fegyverek félelmetes felhalmozódása mellett. Egynéhány elvetemültnek rosszakarata elegendő lehetett volna a legszörnyűbb bűntény elkövetésére, és ez a lehetőség feje tetejére állította és lényegében átalakította a rendfenntartás problémáit. Mielőtt az utolsó háború kitört, köztudott volt, hogy akár egy fél város elpusztításához elegendő robbanószert lehetett egy kicsiny zacskóban

könnyen elrejteni; az utca vásott gyerkőcei is tudták ezt, és mégis, mindenek ellenére a világ könnyelműen játszott akkoriban a háború iszonyú kísérteteivel.

Egy eljövendő kor embere csakis akkor értheti meg ezt a képtelen helyzetet, ha el tudja képzelni azt a óriási szakadékot, amely azokban az időkben a tudományos és intellektuális mozgalmakat az akkori vezető jogászpolitikusok világnézetétől elválasztotta. A társadalmi szervezettség még mindig igen barbár fokon állt. Igaz, hogy már nagy számban éltek intelligens emberek, és virágzó gazdasági civilizáció fejlődött ki, de maga a társadalom nagyon is a gyengeelméjűség színvonalán álló, céltalan, fegyelmeztelen és szervezetlen káosz volt csak. A kollektív civilizáció, a „modern állam” egyelőre még a jövő méhében várakozott...

6.

De térjünk vissza Frederick Barnet *Vándoréveim* című naplójához, azaz az egyszerű ember háborús tapasztalataihoz. Amíg Párizsban és Berlinben a tudomány lehetőségeinek e rémnyitányai játszódtak le, addig Barnet és társai a belga Luxembourgban szorgalmasan elsáncolták magukat.

Élénken leírja mozgósításukat és utazásukat Észak-Franciaországban s az Ardenneken keresztül. A földeket a meleg nyár megbarnította, a fákat már őszi színek kezdték ki, és szép arany-sárga volt a kalász. Midőn Hirsonnál egy órai pihenőt tartottak, trikolorral ékesített férfiak és nők nagy tömege várt rájuk a térségen, s szárított süteményt és sört osztogattak szét a szomjas katonák között. Nagy ujjongással fogadták őket.

„Jó hideg sör volt – írja. – Epsom óta alig ettem vagy ittam.”

Megjegyzi azt is, hogy néhány monoplán, mint „óriási fecske” röpködött az alkonyodó esti ég alatt.

Barnet ezrede Sedanon át egy Virton nevű helységbe, és innen tovább a jemellei vonalon elterülő erdőségek egy pontjáig utazott. Itt nehezen és lomhán kivagonírozták őket. Egész éjjel katonákkal és szerelvényekkel teli vonatok robogtak el mellettük. Másnap reggel pedig hideg, komor hajnalban, mely később azonban rekkenő meleggé változott, északra meneteltek egy hatalmas terjedelmű réten keresztül, melyet egy Arlon irányába vonuló erdőség szakított meg.

Itt a gyalogságot munkába fogták: St. Hubert és Virton között álcázott futóárkokat és elrejtett lőállásokat kellett készíteniük, hogy minden keletről jövő ellenséges közeledést még a Meuse megerősített vonalai előtt feltarthassanak. Parancsaik meglévé két napon át szorgalmasan dolgoztak anélkül, hogy ellenség bukkant volna fel, avagy pedig fogalmuk lett volna azokról a szörnyűségekről, amelyek Európa hadseregeit vezetőiktől egyszeriben megfosztották, és úgy Párizs nyugati részét, mint Berlin közepét az elpusztult Pompeji lángoló miniatűrjeivé változtatták.

A hírek alaposan felhígítva jutottak el a helyszínre érkező csapatokhoz.

„Hallottuk, hogy Párizsban valami baj van – meséli Barnet –, de a hozzánk érkezett hírekből egyáltalán nem következtettük azt, hogy «ők» már sehol sem rendelkeznek, és nem küldenek parancsokat. Mikor az ellenség végre feltűnt, megkönnyebbülten fogadtuk, tüzeltünk egyet és nemigen törődtünk egyébbel, mint a mi privát csatánkkal. Ha néha-néha valaki felállt, felnézve, hogy mi történik odafönt, egy golyó füttye hamarosan visszaintette fekvő helyzetébe.”

A nagy kiterjedésű csata három napon át tartott, mégpedig északtól, Louvaintól nyugat felé, Longwayig. Főleg puska- és gyalogsági harc volt. Egynéhány napon át az aeroplánok a tényleges harcokban nem vállaltak meghatározó szerepet, bár kétségtelen, hogy kezdettől fogva ők végezték el a stratégiai felderítő munkákat, elejét véve a váratlan ellenséges hadmozdulatoknak. Atommeghajtású aeroplánok voltak, de atombombák nélkül, talán, mert nyílt terepű harci célokra alkalmatlannak tartották őket, és

így egyéb nagyhatású bombákkal sem rendelkeztek. Egymás ellen manővereztek ugyan, s puskatűzzel fogadták őket, sőt lövöldöztek egymásra, de tényleges összecsapás alig esett közöttük. A levegő emberei vagy nem keresték az összeütközést, vagy pedig mindkét félnél a parancsnokok jobbnak tartották, hogy e gépeket felderítői szolgálatra vegyék igénybe.

Vagy egy napi ásogatás és tervezgetés után Barnet a harc tűzvonalaiban találta magát. Egy mély, kiszáradt árokban húzódott meg, ahonnan szomszédjaival is érintkezhetett. A kiásott földet az előtte levő mezőre fellapátolva, gabona és mákvirág kötegeivel álcázta helyét. Az ellenséges előørs vakon és gyanútlanul vonult át a túloldali mezőkön, és ha valaki a tüzelést jobboldalt túl korán el nem kezdi, bizony kegyetlenül elbánhattak volna velük.

„Egy furcsa és egyáltalán nem hadgyakorlat ízű bizsergés futott át rajtunk, mikor azokat odaát észrevettük – írja. – Egy ideig az erdő szegélyénél várakoztak és azután felfejlődött sorokban közeledtek. Jobboldalt tőlünk – anélkül, hogy észrevették volna – egészen megközelítettek bennünket. Sőt, mikor már golyóink közéjük csaptak, s tisztjeik füttyjelei figyelmeztették őket, még akkor sem eszméltek fel. Lassan, bennünket keresve, az erdő felé vonultak vissza. Gépiesen tüzeltem, de célt tévesztettem, majd újból megnyomtam a ravaszt, és úgy véltem, hogy valakit eltaláltam. Most kihajolva, igen gondosan egy a gabona között cammogó kézkubonyos hátra irányítottam fegyveremet. Először a cél bizonytalansága visszatartotta a ravaszt fogó ujjamat, annak odaát rángatózó mozgásait nem tudtam követni, azután úgy hiszem, valami árok vagy más akadály megállíthatta őt és e pillanatot felhasználva:

– Megvagy! – suttogtam, és meghúztam a ravaszt.

A legsajátosabb érzelmeket keltette bennem ez az ember odaát. Az első pillanatban, mikor éreztem, hogy eltaláltam, tele voltam örömmel, büszkeséggel.

Kinyújtott karokkal megpördült önmaga körül, majd a földre zuhant. A kalászfajak élénk hullámzásából arra következtettem, hogy görcsösen rugdalózhat. Hirtelen összeszorult a torkom. Csak nem öltem meg?